

Valentinai Skujiniai atminti

(1937.X.2–2015.IV.27)

Tarp skausmo, ašarų, juokų
Yr daug gyvenimo takų,
Bet jie visi žmonių minias
Į pilį bendrąją suves.

(Putinas, eil. „Bendroji pilis“, 1913 m.)

STASYS KEINYS

Lietuvių kalbos institutas

2015 metų balandžio 30 dienos vidurdienį gimtosios Rygos žemei Miško kapuose (Meža kapi) buvo atiduotas žymios latvių kalbininkės ir žymiausios bei darbščiausios pastarųjų dešimtmečių terminologės Valentinios Skujinios (Valentīna Skujiņa) kūnas. Tarp daugybės kapą padengusių puokščių ir aplinkui sustatytų vainikų bei krepšelių bendro žvakių žiedo nušviestos žibėjo ir lietuviškų baltų rožių akys, atvežtos iš Vilniaus mūsų terminologijų Albinos Aukšoriūtės ir Angelės Kaulakienės, kurių širdys liepė važiuoti toloką kelią palydėti geros lietuvių terminologų pažįstamos ir bendražygės į amžinatvę.

V. Skujinia buvo didelė mokslininkė, gimtosios latvių kalbos kultūros ugdytoja ir savo tėvynės mylėtoja. Būdama paprasta, draugiško būdo, kalbi, puiki organizatorė, be to, gera dainininkė ir kelionių mėgėja, ji turėjo daugybę pažįstamų tiek gimtajame krašte, tiek svetur. Nereta viešnia ji

būdavo ir Lietuvoje, dalyvaudama baltistų kongresuose, mokslo įstaigose ir aukštosiose mokyklose rengiamose mokslinėse konferencijose ir kituose kalbos renginiuose. Be to, Pabaltijo terminologus ir kalbos kultūrininkus vienijo nuo 1976 iki 1990 metų kas dveji treji metai paeiliui Vilniuje, Taline ir Rygoje rengti bendri teoriniai ir metodiniai seminarai; pagrindinė poros įvykusių rygiškių seminarų rengėja buvo Valentina (taip vien vardais tarpusavyje vadintis buvo įprasta ne tik tuose seminaruose).

Į mokslo kelią V. Skujinia stojo dar tebesimokydama Latvijos universiteto latvių kalbos ir literatūros specialybės paskutiniame (penktame) kurse 1959 metais, kai buvo priimta dirbti Latvijos mokslų akademijos Kalbos ir literatūros institute. Baigusi universitetą, gana greitai ji gavo niekuomet nepabaigiamų latvių terminologijos darbų barą, prie kurio buvo pridėta ir nuolatinio rūpinimosi reikalaujanti kalbos kultūra. Šią dvilypę našą V. Skujinia išvermingai nešė penkiasdešimt su viršum metų, pereinama institute tarnybos kalbai pakopas nuo laborantės iki Terminologijos ir kalbos kultūros grupės vadovės, o Latvijai atgavus nepriklausomybę, – Latvių kalbos instituto Terminologijos skyriaus vadovės pareigų. Kartu nuo 1961 m. ji buvo Latvijos mokslų akademijos Terminologijos komisijos mokslinė sekretorė, nuo 1992 m. – pirmininko pavaduotoja, o nuo 1999 m. – tos komisijos pirmininkė.

Nuosekliai į kalną kilo ir V. Skujinios mokslinio pripažinimo kelias. 1969 metais apginta filologijos mokslų kandidato disertacija „Tehnisko žinātņu terminu veidošana latviešu valodā“ („Latvių kalbos technikos mokslų terminų kūrimas“). 1993 metais išleistoje teorinėje monografijoje *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi* („Latvių terminologijos tvarkymo principai“) plačiai išgildinti vidiniai kalbos ir tarpkalbiniai bei glaustai apžvelgti nekalbiniai terminologijos kūrimo ir tvarkymo pamatai, remiamasi minėtosios Terminologijos komisijos darbais per keturiasdešimt metų (iš jų trisdešimt tuomet joje jau buvo dirbusi pati autorė), taip pat per tą laiką išleistais įvairių sričių terminų žodynais, biuleteniais ir kitais leidiniais. Už šį pamatinį apibendrinamąjį latvių terminologijos darbą tais pačiais metais V. Skujiniai buvo suteiktas habilituotos filologijos mokslų daktarės laipsnis. 1994 metais V. Skujinia buvo išrinkta Latvijos mokslų akademijos nare korespondente, o po trejų metų – tikrąją akademijos narę (2000–2012 metais ir Akademijos senato narę). Be to, nuo 1995 metų V. Skujinia buvo Tarptautinio terminologijos tyrimo instituto (IITF) Vienoje ir keleto kitų Latvijos ir tarptautinių institucijų narė.

V. Skujinia buvo labai darbšti ir veikli mokslininkė. Nors svarbiausia teorinio ir praktinio darbo kryptis per visus mokslinės veiklos metus buvo latvių terminologija, daug laiko ji skyrė latvių kalbos kultūrai, jos kaip valstybinės kalbos įtvirtinimui bei kokybei (keiliolika metų buvo valstybinės kalbos komisijų narė), mokslo ir dalykinei kalbai. Mokslininkės darbų mastą lengva suprasti vien žinant, kad, be minėtų disertacijos ir monografijos, ji parašė dar keletą svarbių knygų – latvių kalboje vartojamų lotyniškų ir graikiškų žodžių dalių žodyną (1999 m.), studiją apie XVII amžiaus latvių raštijos veikėjo Georgo Mancelio žodyno *Lettus* (1638 m., tai pirmas latvių kalbos žodynas) ir rinkinio *Phraseologia Lettica* dūrinius (2006 m.), pora knygų skirta oficialiųjų dalykinių raštų latvių kalbai (1993; 1999, 2003, 2014 m.), mokslo leidiniuose ir bendrojoje periodikoje paskelbta apie 600 mokslo ir mokslo populiarinamųjų (kalbos kultūros, terminologijos ir kitų sričių) straipsnių bei straipsnelių (dalis jų išspausdinta Lietuvos, Austrijos, Danijos, Estijos, Kanados, Rusijos, Vokietijos ir kitų šalių bei tarptautiniuose mokslo leidiniuose). Beje, turbūt aktyvus bendradarbiavimas periodinėje spaudoje bei rūpinimasis jos kalba bus lėmęs, kad kalbininkė V. Skujinia buvo priimta į Latvijos žurnalistų sąjungą.

Didžiulis yra V. Skujinios įnašas į latvių leksikografiją. Ji yra viena iš pirmo vienatomio norminamojo aiškinamojo latvių kalbos žodyno (*Latviešu valodas vārdnīca*, I leidimas 1987 m.) autorių. Ypač našiai ji darbovosi terminų žodynų rengimo bare – jos pavardė kaip autorės, bendraautorės, mokslinės redaktorės ar recenzentės, ekspertės įrašyta apie septyniose dešimtyse įvairių sričių latvių kalbos terminų žodynų, ji vadovavo didelių ekonomikos bei vadybos ir pedagogikos žodynų rengimui. Kartu su šiais minėtinas V. Skujinios vadovauto kolektyvo parašytas nemažas aiškinamasis verčiamasis pagrindinių kalbotyros terminų žodynas (*Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*, 2007 m.) su anglų, vokiečių ir rusų kalbų atitikmenimis. Pridurtina, kad nemažai kalbininkės laiko paėmė Mokslų akademijos Terminologijos komisijos rekomenduojamų įvairių sričių terminų biuletenių rengimo, Latvijos Respublikos standartų derinimo ir kiti praktiniai terminologijos darbai.

Nepaprastą V. Skujinios kaip mokslininkės aktyvumą liudija dalyvavimas su pranešimais gausiose mokslinėse konferencijose tiek Latvijoje, tiek kitose šalyse, konferencijų organizavimas, jų tezių bei medžiagos, taip pat mokslo straipsnių rinkinių rengimas ir redagavimas. Labai įdomus ir, be

abejo, naudingas ne tik latviams yra V. Skujinio sumanytas ir redaguotas nuo 2002 m. leidžiamas terminologijos praktikos dalykams skirtas Mokslų akademijos Terminologijos komisijos leidinys *Terminologijas Jaunami* („Terminologijos naujienos“. Seniai tokio leidinio ar leidinuko reikėtų ir mums!). Beje, įžymioji latvių terminologė nuo 1998 iki 2012 metų buvo ir mūsiškės *Terminologijos* (5–19 knygų) redaktorių kolegijos narė.

Savo terminologės ir kalbos kultūrininkės misiją apie tris dešimtmečius V. Skujinia atlikinėjo taip pat talkindama aukštosioms Latvijos mokykloms – Latvijos universitete, Liepojos pedagogikos akademijoje (universitete), Rygos technikos universitete ir Latvijos žemės ūkio universitete. Liepojoje 1999 metais jai buvo suteiktas profesorės vardas. Pagrindiniai pedagogės V. Skujinio dėstomi dalykai buvo terminologija, kalbos kultūra, be to, tarpais dėstyta dalykinė kalba ir stilistika.

Už nuopelnus latvių terminologijai ir kalbos kultūrai V. Skujiniai, be kitų apdovanojimų, buvo paskirtos Latvijos mokslų akademijos Janio Endzelyno (2001 m.), Tarptautinio terminologijos informacijos centro (INFOTERM) Eugeno Viusterio (2006 m.) ir Latvijos mokslų akademijos bei akcinės bendrovės „Grindeks“ fondo premijos, pastaroji su „Aukso pelėdos“ („Zelta pūce“) garbės ženklu (2007 m.).

Atsisveikindami su bendražyge, Latvių kalbos instituto kolegos rašė: „Mus paliko žymi kalbininkė – įžymi latvių terminologė ir terminotyros teoretikė, daugelio terminų žodynų autorė, kalbos kultūros ir praktikos darbininkė, nuoširdi ir atjauti kolegė, energingas ir darbštus žmogus, savo gyvenimą atidavęs latvių kalbai ir tautai.“

Ilgai šaunią bendražygę, bičiulę ir talkininkę geru žodžiu minės, jos terminologijos darbais naudosis Lietuvos terminologai, ilgai Velionės gėdės, jos pačios laiško žodžiais, terminologinės jaunystės draugai, kuriuos mielai prisimenanti. Deja, kaip rašė Vincas Mykolaitis-Putinas (eil. „Fantazijos III“, 1925 m.),

Libera! – Libera! – ak, neprikelsi
To, kam gyvybėj mirtis karaliauja,
To, kam iš saulės palinkę šešėliai
Gedulo kryžiais paženklino kaktą.